

Jacek Magdoń – Sędziszów Małopolski

Inżynier Andrzej Galica - budowniczy galicyjskiej infrastruktury komunikacyjnej w latach 1903-1914

Postać Andrzeja Galicy – generała, posła i senatora II Rzeczypospolitej – kojarzona jest przede wszystkim z jego dorobkiem wojskowym i politycznym¹. Pomimo że nieobce badaczom są także jego pasje literackie, to jednak nadal w biografii można znaleźć wątki nieznanne². Do takich należy kariera inżynierska z początku XX wieku, poprzedzająca jego udział w I wojnie światowej.

„Generał z Podhala” urodził się 27 XI 1873 r. w Białym Dunajcu w powiecie nowotarskim. Wywodząc się z rodziny góralskiej, po ukończeniu czterech klas szkoły ludowej w Poroninie i Nowym Targu, należał do elitarnego grona dzieci pochodzenia chłopskiego, które kontynuowały naukę w Gimnazjum św. Anny w Krakowie. W latach 1887-1895 zdobył gruntowne wykształcenie, które po odbyciu jednorocznej służby w ck armii pozwoliło mu zdać maturę w 1897 r. Młody, ale dojrzały już góral zdecydował się na podjęcie studiów politechnicznych. Ponieważ Kraków w tym okresie nie posiadał wyższej uczelni technicznej, galicyjskie kadry techniczne kształciła ck Szkoła Politechniczna we Lwowie. W związku z tym Andrzej Galica w 1898 r. udał się na dalsze studia do stolicy Galicji. Warunkiem ich rozpoczęcia było zdanie dodatkowego egzaminu z rysunków i geometrii wykreślnej. Wymagało to od przyszłego technika uzupełnienia wiadomości i umiejętności, nieobjętych gimnazjalnym programem nauczania³.

Politechnika Lwowska była jedyną wyższą szkołą techniczną z polskim językiem wykładowym. Na uczelni tej studiowało kilkuset młodych Polaków ze wszystkich zaborów. Przyszli inżynierowie mieli do wyboru cztery wydziały: inżynierii, budownictwa lądowego (architektura), budowy maszyn i chemii technicznej. Dzięki zasadzie wolności nauczania i uczenia się – każdy mógł wybrać interesujący go wydział i przed-

¹ J. Lubicz-Pachoński, *Galica Andrzej* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. VII, Kraków 1948-1958, s. 222-224; *Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919-1939. Słownik biograficzny*, t. II, E-J, oprac. M. Smogorzewska, red. nauk. A. K. Kunert, Warszawa 2000, s. 78-79; P. Stawecki, *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918-1939*, Warszawa 1994, s. 116.

² J. J. Kasprzyk, *Galica Andrzej* [w:] *Encyklopedia Białych Plam*, t. VI, Radom 2001, s. 247-249; A. Polakowska, *Galica Andrzej* [w:] *Literatura polska XX wieku. Przewodnik encyklopedyczny*, red. nac. J. Wojnowski, Warszawa 2000, s. 181.

³ J. Magdoń, *Gen. bryg. Andrzej Galica (1873-1945) - działalność wojskowa*, praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. UR dra hab. M. Stolarczyka, Rzeszów 2010, s. 21-45.

miot. Galica wybrał najstarszy i najbardziej renomowany Wydział Inżynierii Lądowej i Wodnej, który przygotowywał inżynierów do budownictwa wodnego, budowy kolei, mostów i tuneli. Przyczyną tak ambitnego wyboru był zapewne odczuwalny w Galicji przełomu wieków niedobór kadr technicznych, szczególnie związany z rozbudową sieci kolejowej, a co za tym idzie dający perspektywy dobrze płatnej pracy. Dla studiujących, oprócz wykładów kursowych, dostępne były zajęcia z przedmiotów ogólnokształcących, m.in. języków nowożytnych, ekonomii społecznej, nauk prawnych. W gronie profesorów tej uczelni byli wybitni uczeni, tacy jak: Maksymilian Thullie - specjalista mechaniki budowli, budowy mostów i konstrukcji żelbetowych, czy architektki: Julian Zachariewicz i Teodor Talowski, geolog Julian Niedźwiecki, chemik Ignacy Mościcki, matematyk Kazimierz Bartel i inni⁴.

We Lwowie końca XIX wieku panowała atmosfera patriotyczna i niepodległościowa. Rozpoczynający studia A. Galica szybko zaangażował się w działalność niepodległościowego „*pisma młodzieży postępowej*”, któremu nadano tytuł „Promień”, oraz organizacji studenckiej o tym charakterze. Dzięki temu, ucząc się na uczelni technicznej, mógł rozwijać swoje zainteresowania literackie i społeczno-polityczne, czego efektem było wejście w skład redakcji „Promienia”, w którym opublikował swe pierwsze teksty pod pseudonimem „A. Wirchoń”. W tym okresie wykrystalizowały się jego dojrzałe poglądy społeczno-polityczne w duchu niepodległościowym, socjalistycznym i demokratycznym. Galica nie ograniczał się tylko do publicystyki, ale brał też bezpośredni udział w demonstracjach i wiecach⁵. Sprzyjała temu napięta atmosfera polityczna w Austro-Węgrzech spowodowana strajkami górników w Czechach i Galicji. W roku 1900 jednym

⁴ J. M. Małecki, *W dobie autonomii galicyjskiej (1866 – 1918)* [w:] *Dzieje Krakowa*, t. 3, Kraków w latach 1796–1918, Kraków 1979, s. 295; L. Podhorodecki, *Dzieje Lwowa w zarysie*, Warszawa 1993, s. 133-134; Z. Popławski, *Politechnika Lwowska 1844-1945. Rodowody katedr, wykaz nauczycieli, dziedzictwo*, Kraków 1999, s. 11-12 i 285-286; W. Wnuk, *Moje Podhale. Ku Tatrom*, Warszawa 1971, s. 64-68; *Kronika*, „Naprzód” nr 176, z 26 września 1900 r., s. 6; *Politechnika lwowska*, „Promień” nr 6, R. II, 1900, s. 145-148; Politechnika Lwowska w latach 1844-1877 nosiła nazwę: Cesarsko-Królewska Akademia Techniczna; przez 28 lat językiem wykładowym był niemiecki, później polski. Od 1877 do 1918 r. obowiązywała nazwa: Cesarsko-Królewska Szkoła Politechniczna. Jednakże w omawianym okresie powszechnie używana była nazwa Politechnika Lwowska. W roku akademickim 1899/1900 liczba studiujących wynosiła od 701 (semestr zimowy) do 643 (semestr letni). W pierwszej połowie 1900 roku 526 słuchaczy z zaboru austriackiego, 94 z zaboru rosyjskiego, a 6 z pruskiego.

⁵ Środowisko założycieli „Promienia” wywodziło się z Kółka Literackiego, które powstało w listopadzie 1898 r. w „czerwonej” Bratniej Pomocy studentów Politechniki Lwowskiej. Wśród pomysłodawców byli technicy: Wacław Wolski i Ludwik Siedlecki. Pomysł poparli: inż. Kazimierz Odrzywolski, Wacław Wolski oraz Ludwik i Stanisław Siedleccy - najbliżsi współpracownicy Stanisława Szczepanowskiego, pioniera polskiego przemysłu naftowego w Galicji i znanego działacza społeczno-narodowego. Zob.: J. Magdoń, *Andrzej Galica we Lwowie - początki działalności społeczno-politycznej i niepodległościowej w latach 1898-1900* [w:] *Znani i nieznani dziesiętnastowiecznego Lwowa. Studia i materiały*, t. 3, red. L. Michalska Bracha, Kielce 2013, s. 109-119.

z polityków zaangażowanych w kontakty ze strajkującymi był Ignacy Daszyński. Zbiegło się to w czasie z wysunięciem jego kandydatury do sejmu galicyjskiego przez środowisko socjalistyczne Lwowa. Polityk ten zyskał poparcie i popularność wśród znacznej części radykalnej młodzieży lwowskich wyższych uczelni. W związku z tym marcowe wybory niespodziewanie spowodowały poważne zajścia na politechnice, w których udział miał również Andrzej Galica. Powodem niepokoju było zachowanie jednego z członków kolegium profesorów, który w lokalu wyborczym publicznie spisywał głosujących na popieranego przez niego kandydata. Wybuch demonstracji studenckich zaowocował zamknięciem na miesiąc uczelni, tak że słuchacze nie mieli wstępu nawet do sal rysunkowych i biblioteki publicznej. Rektor politechniki profesor Stefan Niementowski zdał urząd w ręce władzy politycznej, zrzekając się w ten sposób tradycyjnej autonomii szkoły. Kolejny etap konfliktu miał miejsce po wakacjach, w drugiej połowie 1900 r., ale najprawdopodobniej już bez udziału Galicy⁶. Intensywną naukę na politechnice oraz aktywną działalność polityczną skomplikowały sprawy osobiste technika z Podhala, który związał się z siedem lat młodszą od siebie Józefą Jaroszoną z Sanoka. Ślub odbył się w lipcu 1900 r. w kościele parafialnym w Sanoku⁷.

Wakacyjne miesiące, sierpień i wrzesień, spędził Andrzej Galica w Przeworsku i okolicy przy nowo powstającej linii kolejowej⁸. Budowa Wąskotorowej Kolei Lokalnej Przeworsk – Dynów (Schmalspurige Localbahn Przeworsk-Dynow) rozpoczęła się już wiosną 1900 r. i trwała do września 1904 r. Biegająca doliną rzeki Mleczyki linia, o szerokości toru 760 mm, której koncesjonariuszem był książę Andrzej Lubomirski, miała za zadanie umożliwić transport buraków do cukrowni w Przeworsku oraz przewóz z Brzozowa i okolicznych miejscowości innych produktów rolnych, a także drewna, kamienia i żwiru potrzebnego do budowy. W pierwszym etapie oddano do użytku 44 km linii oraz stację i warsztaty kolejowe w Przeworsku. Zakończenie inwestycji i oficjalne otwarcie całej linii o łącznej długości 46,2 km wraz ze stacją

⁶ Biblioteka Jagiellońska w Krakowie (dalej: BJ Kraków), sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 18-20, rkp; I. Daszyński, *Pamiętniki*, t. 1, Warszawa 1957, s. 188-189; *Kronika*, „Naprzód” nr 227, z 16 listopada 1900 r., s. 4-5; *Z powodu zajść na politechnice lwowskiej*, „Promień” nr 12, 1900 r., s. 240-245. Kolejny etap konfliktu miał miejsce na uczelni, już po wakacjach, najprawdopodobniej bez udziału Galicy, gdy dokonano ponownego wyboru na rektora tej samej osoby.

⁷ Józefa Jaroszona urodziła się 13 lutego 1880 r. w Czerteżu koło Sanoka, była wyznania rzymsko-katolickiego. Ukończyła Szkołę Wydziałową Żeńską im. św. Scholastyki w Przemyślu oraz przemyskie ck Seminarium Nauczycielskie Żeńskie. Znała języki: polski (ojczysty), ruski i niemiecki. Uzdolniona muzycznie. Zob.: BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 20-23, rkp; *Zawiadomienie szkolne Józefy Jaroszonny z dnia 5 lipca 1895 r. Szkoła Wydziałowa Żeńska im. św. Scholastyki w Przemyślu*; zbiory autora; *Świadectwo Józefy Jaroszonny z ck seminarium nauczycielskiego żeńskiego w Przemyślu z dnia 30 stycznia 1897 r.*, L. 16/ 1897, zbiory autora; W. Wnuk, *Moje Podhale...*, s. 68.

⁸ BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 25-27, rkp.

i parowozownią zwrotną w Dynowie nastąpiło 8 IX 1904 r.⁹. W listach do swojego przyjaciela Władysława Orkana, wspominał A. Galica o ciężkiej pracy na trasie Przeworsk – Bochórz, którą wykonywał od 13 VIII do 19 IX 1900 r. Praca przy pomiarach trwała przez 6 dni w tygodniu i jak wspominał, miał do własnej dyspozycji tylko niedzielne popołudnia. Z charakterystycznym dla siebie humorem pisał: „ja rewolucjonista z krwi i kości” - co było nawiązaniem do wspólnych poglądów politycznych - „w inne dni od 5ej rano do 9tej wieczór jestem niewolnikiem kapitału za marne 7em guldenów dziennie (...)”. Usprawiedliwiał pośpiesznie pisane listy, oddające atmosferę tamtych dni, krótką przerwą obiadową: „aktualnie wróciłem z pola i zjadłem na południe, za jakie ćwierć godziny wracam, bo ludzie czekają (...)”¹⁰. Interpretacja wyżej wymienionych źródeł, która pojawiła się ostatnio w literaturze, jakoby A. Galica od 13 sierpnia do 1 września 1900 r., przebywając we wsi Bachów, gdzie „pracował w godz. 5.00-19.00 na polu”, a gospodarz „u którego się najął, płacił mu „marne 7 guldenów dziennie” jest błędna¹¹.

W kolejnym liście z Przeworska Galica informował Orkana o dalszych planach życiowych, czyli wyjeździe „po wakacjach na 4ty i 5ty rok techniki do Wiednia (...)”¹². Trudno jednoznacznie stwierdzić, czy miały na to wpływ względy polityczne, czy też materialne. J. Lubicz-Pachoński stwierdził, że to małżeństwo skomplikowało studia Galicy we Lwowie oraz iż uzyskał stypendium, które pozwoliło mu na dalsze kontynuowanie studiów na politechnice w Wiedniu¹³. Wydaje się więc, że zaważył czynnik ekonomiczny, ale warto zwrócić uwagę, iż w drugiej połowie 1900 r. w Austro-Węgrzech nadal utrzymywała się napięta sytuacja polityczna. Na mocy patentu cesarskiego z 7 września 1900 r. został rozwiązany parlament i rozpisano nowe wybory¹⁴. Rząd Ernsta Koerbera (1900-1904), chcąc skłonić poszczególne frakcje parlamentarne do współpracy, rozpoczął na dużą skalę program budowy sieci dróg wodnych, a także rozbudowę kolei żelaznych w Austrii¹⁵. Odpowiednia ustawa z 1901 r. przewidywała budowę szeregu alpejskich kolei łączących Triest z Wiedniem oraz z Monachium i Hamburgiem. Aby uzyskać zgodę Czechów i Polaków, zaproponowano budowę spławnych

⁹ S. Szuro, *Informator statystyczny do dziejów społeczno-gospodarczych Galicji. Koleje żelazne w Galicji w latach 1847-1914*, Kraków 1997, s. 201-206.

¹⁰ BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 25-28, rkp.

¹¹ Zob.: A. A. Kozłowska, *Góral generałem. Andrzej Galica. Biografia żołnierza, polityka i literata*, Łódź 2013, s. 55.

¹² BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 25-30, rkp.

¹³ J. Lubicz-Pachoński, *Galica Andrzej...*, s. 222.

¹⁴ J. Buszko, *Polacy w parlamencie wiedeńskim 1848-1918*, Warszawa 1996, s. 248-249; *Parlament rozwiązany!*, „Naprzód” nr 160, z 10 września 1900 r., s. 1.

¹⁵ H. Wereszycki, *Historia Austrii*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1972, s. 280-281.

kanałów łączących Dunaj z Odrą, Wełtawą, Wisłą i Dniestrem. Te wielkie inwestycje łączyłyby środek Europy z Morzem Bałtyckim, Północnym i Czarnym. Prace planistyczne nad budową dróg wodnych obliczono na 3 lata tak, że właściwe roboty budowlane rozpoczęto by w 1904 r. Rząd zapewnił, że do prac planistycznych i robót terenowych w Galicji zatrudnieni zostaną polscy inżynierowie, którym stworzy się dogodne warunki odbycia studiów hydrotechnicznych. Bez wątplenia wpisywało się to w plany życiowe i poglądy polityczne przyszłego inżyniera, gdyż problem regulacji rzek i budowy dróg wodnych był jednym z ważnych postulatów socjalistycznych, co znalazło odzwierciedlenie w programie wyborczym I. Daszyńskiego w 1900 r. Polscy socjaliści popierali te propozycje, upatrując w arteriach komunikacyjnych ogromne korzyści i szansę rozwoju gospodarczego Galicji¹⁶.

Austriacka stolica, do której przybyli Galicowicze, na przełomie XIX i XX wieku była jedną z największych i najpiękniejszych europejskich metropolii. Wiedeń był też miastem dostępnym i przyjaznym, ceny nie były tu o wiele wyższe niż we Lwowie czy Krakowie, za to łatwiej było wynająć tanią kwaterę czy też znaleźć pracę. Wszystkiemu patronował cesarz Franciszek Józef I, którego każdy wiedeńczyk mógł spotkać na ulicach miasta¹⁷. Jedną z kilku wyższych szkół technicznych w Austrii była Politechnika Wiedeńska, a właściwie ck Szkoła Politechniczna w Wiedniu (K. K. technische Hochschule in Wien), istniejąca od 1815 r. Do jej najwybitniejszych wykładowców należał profesor Ludwig von Tetmajer, światowej sławy specjalista od mechaniki teoretycznej (materiałoznawstwa). Do znakomitości wiedeńskich zaliczani byli wówczas również wykładowcy: Johann Georg Schoen (roboty wodne), Karl König (architektura), Friedrich Kick (mechanika, technologia), Alexsander Bauer (chemia). Językiem wykładowym był niemiecki, ale studiowali tu, oprócz austriackich Niemców, przedstawiciele innych krajów monarchii Habsburgów, w tym ok. 130 z Galicji¹⁸. W drugiej połowie XIX w. Polacy stanowili drugą pod względem liczby grupę narodowościową. Polscy studenci tworzyli własne stowarzyszenia, z których najstarszym było Polskie Stowarzyszenie Akademickie „Ognisko”, działające od 1864 r., w którym dominowali studenci z uniwersytetu i politechniki¹⁹.

¹⁶ *Drogi wodne w Galicji*, „Naprzód” nr 348, z 19 grudnia 1901 r., s. 1; I. Daszyński, *Pamiętniki*, t. 1, s. 206-207; J. Hampel, *Socjaliści wobec zagadnień wsi galicyjskiej*, w: *W stulecie Polskiej Partii Socjalno-Demokratycznej Galicji i Śląska. (Materiały z sesji naukowej w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Krakowie w dniach 9-10 XI 1990 r.)*, red. M. Śliwa, Kraków 1991, s. 75.

¹⁷ S. Grodziski, *Franciszek Józef I*, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1990, s. 8-20; M. Orłowicz, *Moje wspomnienia turystyczne*, Wrocław – Warszawa – Kraków 1970, s. 174-183.

¹⁸ *Die K. K. Technische Hochschule in Wien 1815-1915*, red. J. Neuwirth, Wien 1915, s. 632-645; *C. k. Szkoła Politechniczna w Wiedniu*, „Promień” nr 7, 1902 r., s. 305.

¹⁹ R. Taborski, *Polacy w Wiedniu*, Kraków 2001, s. 69-82.

W Wiedniu Galica zamieszkał wraz z żoną. Małżonkowie żyli bardzo skromnie. Od początku roku akademickiego 1900/1901 Andrzej czas poświęcał głównie na słuchanie wykładów i wykonywanie rysunków oraz na działalność polityczną, publicystyczną i pisarską. Pod wpływem W. Orkana pracował nad dziełem literackim, pisywał do „Promienia” i „Zorzy”, a także, wraz z żoną, do „Naprzód”. Zaangażował się również w działalność polityczną w Wiedniu. Brał udział w działalności stowarzyszeń robotniczych, agitując i urządzając zgromadzenia²⁰. Działalność polskich i niemieckich socjalistów w Wiedniu, z którymi sympatyzował A. Galica, miała różnorodną formę, począwszy od wystąpień I. Daszyńskiego na forum parlamentu wiedeńskiego, a skończywszy na zgromadzeniach ludowych²¹. Nic też dziwnego, że przebywający na obczyźnie Galicowie pierwszą Wigilię Bożego Narodzenia spędzili w Stowarzyszeniu Polskich Robotników „Siła”, najliczniejszej polskiej organizacji, działającej od 1892 r., w której zgromadzeni czuli się „jedną wielką rodziną”²². W tym czasie Galicowie spodziewali się dziecka. Szczęśliwe rozwiązanie nastąpiło 7 maja 1901 r. Urodziła się im córka Janina Marya²³.

W pierwszych dniach listopada 1901 r. rozpoczął się w stolicy Monarchii Habsburgów kongres austriackiej socjaldemokracji, celem uchwalenia wspólnego programu partii z uwzględnieniem kwestii narodowej. Wśród elity PPSD - Ignacego Daszyńskiego, Józefa Drobnera, Emila Haeckera, Hermana Libermana, był też Andrzej Galica²⁴. Świadectwem społeczno-politycznego zaangażowania młodego Podhalanina jest napisany w okresie wiedeńskim utwór sceniczny pt.: „Robert Szporn”²⁵. Ten najlepiej oceniany jego dramat zawiera obraz biednej rodziny górniczej, dotykanej przez liczne nieszczęścia, krzywdzonej przez tytułowego bohatera – dyrektora kopalni, traktującego w sposób nieludzki swoich pracowników. Zdesperowani górnicy, urządziwszy strajk, domagają się poprawy swego losu i odnoszą zwycięstwo. Utwór uważany jest za najbardziej zaangażowane społecznie dzieło literata z Podhala i „z ducha socjalistyczne”²⁶. We wrześniu 1901 r., pisząc do Orkana o swojej twórczości literackiej i czekającej go wyczerpującej nauce, stwierdził: „Mam w tym roku coś siedem egzami-

²⁰ BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 33-36, rkp.

²¹ J. Buszko, *Polacy w parlamencie...*, s. 248-249; *Zgromadzenie polskie w Wiedniu*, „Naprzód” nr 86, z 29 marca 1901 r., s. 5.

²² BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 42-47, rkp; R. Taborski, *Polacy w Wiedniu*, s. 73.

²³ Centralne Archiwum Wojskowe (dalej CAW), sygn. VM 82/7711; Kwestionariusz Krzyża Virtuti Militari gen. Andrzeja Galicy, s.1; BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 50, rkp.

²⁴ W. Najdus, *Polska Partia Socjalno-Demokratyczna Galicji i Śląska 1890-1919*, Warszawa 1983, s. 373-374; *Kongres socjalno-demokratyczny*, „Naprzód” nr 301 z 2 listopada 1901 r., s. 4.

²⁵ A. Galica, *Robert Szporn*, Kraków brw.

²⁶ W. Wnuk, *Moje Podhale...*, s. 94.

minów, aż drgam na samo wspomnienie, a ja zrobić je muszę, bo chciałbym się już wreszcie uwolnić od tej szkoły. Z jednej strony dusza mi się pali – a z drugiej czarny kruk szarpie mózg, co robić...”²⁷.

Pomimo politycznych i literackich epizodów Galicy, okres studiów wiedeńskich, trwający od 1901 do 1903 r., wypełniony był przede wszystkim wyczerpującą nauką i troską o utrzymanie powiększającej się rodziny, tym bardziej że w pierwszej połowie 1903 r. w Wiedniu przyszła na świat druga córka Galiców Bronisława Olga²⁸. Obowiązki i pasje nie wpłynęły na wyniki w nauce Andrzeja, o czym świadczą otrzymane najwyższe noty²⁹. Trudności udało się pokonać i 6 lipca 1903 r., po pięciu latach studiów we Lwowie i Wiedniu, Galica pomyślnie zdał ostatni egzamin na politechnikę, tj. drugi egzamin państwowy, dzięki któremu 29-letni góral uzyskał tytuł inżyniera dróg i mostów³⁰. Zakończenie studiów przypadło na okres koniunktury i zapotrzebowania na posiadane przez niego umiejętności. Rządowe plany, wiążące problem regulacji Wisły z budową dróg wodnych w całej monarchii, zbiegły się z ogromną powodzią, która nawiedziła Kraków w 1903 r., kiedy to wody rzeki zalały znaczną część miasta. Toteż jeszcze podczas pobytu na ćwiczeniach wojskowych w Krakowie (od 5 sierpnia do 9 września 1903 r.), porucznik rezerwy, inżynier z Podhala, złożył podanie w ministerstwie handlu o przyjęcie do pracy przy budowie kanałów Wiedeń-Kraków. Pozytywna odpowiedź z ck. Dyrekcji Budowy Dróg Wodnych w Wiedniu, datowana na 28 listopada, była powodem kolejnego wyjazdu Galiców do Wiednia, co miało miejsce w grudniu 1903 r. Młody inżynier zajmował się kilkoma problemami, które w liście do przyjaciela scharakteryzował jako: „mosty”, „budowy wodne” i „geodezja”. Były to wyczerpujące prace planistyczne i obliczeniowe, które wykonywał często – jak pisał – całymi dniami, od godz. 8.00 do 24.00, z przerwami na posiłki. Tak duże tempo było konieczne, gdyż rozpoczęcie prac budowlanych przewidywane było już na wiosnę 1904 r. W tym czasie - 18 IV 1904 r. - urodził się w Wiedniu pierwszy syn Galiców Władysław. Andrzej Galica powrócił do Krakowa w 1905 r., kiedy zgodnie z planem całego przedsięwzięcia, nad Wisłą utworzono Ekspozyturę ck. Dyrekcji Budowy Dróg Wodnych³¹. Urząd ten miał siedzibę przy ul. Basztowej 18 i dzielił się na dwa oddziały:

²⁷ BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 49, rkp.

²⁸ J. Lubicz-Pachoński, *Galica Andrzej...*, s. 224.

²⁹ K. k. *technische Hochschule in Wien. Studien-Zeugnis. Andreas Galica. Wien, am 16. November 1901.*, zbiory autora.

³⁰ *Galica Andrzej*, w: *Encyklopedia Wojskowa*, t. II, s. 772; BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 59, rkp; CAW, sygn. VM 82/7711; *Kwestionariusz Krzyża Virtuti Militari gen. Andrzeja Galicy*, s. 1.

³¹ BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 67-68, rkp; *Drogi wodne w Galicji*, „Naprzód” nr 348, z 19 grudnia 1901 r., s. 1.

administracyjny i techniczny. Kierownikiem oddziału technicznego był inż. Jan Wacław Czerwiński, któremu podlegali komisarze i adiunkci budownictwa; wśród tych ostatnich inż. Galica. Po czterech latach awansował i najprawdopodobniej od 1910 do 1914 pracował na stanowisku komisarza budownictwa³².

Praca młodego inżyniera pozwalała utrzymać rodzinę, ale także dawała satysfakcję ze względu na jej pożyteczny charakter. W ten sposób realizowano postulaty różnych środowisk politycznych i społecznych, w tym bliskiej mu PPSD, dotyczące regulacji rzek i budowy dróg wodnych w Galicji³³. Galica w ramach swych obowiązków musiał często wyjeżdżać w teren na pomiary, co było znaczną uciążliwością dla całej rodziny, a szczególnie żony, która 18 kwietnia 1906 r. urodziła w krakowskich Piaskach drugiego syna Adama. Galicowie z czworgiem małych dzieci nabyli drewniany, chłopski dom w Dąbiu. Zakup ten był symptomem stabilizacji życiowej młodego małżeństwa, a także koniunktury gospodarczej, odczuwalnej również nad Wisłą. Z czasem okazało się jednak, że inwestycja ta, której splata była rozłożona na ponad 20 lat, nie była zbyt udana, bo już w 1909 r. okazało się, że dom jest zagrzybiony i wymaga remontu. Dorastające dzieci uczęszczały do szkół w Krakowie, a niedogodny dostęp gruntowymi drogami wymagał wynajmowania furmana. Nałożyły się na to choroba żony i córki, co ostatecznie sprawiło, że Galicowie wynajęli mieszkanie w mieście. Ten nieprzewidywany wzrost wydatków spowodował nowe kłopoty finansowe³⁴. Dlatego nie dziwi fakt, że w tym samym roku A. Galica podjął dodatkową pracę w szkolnictwie³⁵.

Jego techniczne wykształcenie i umiejętności okazały się przydatne w ck. Państwowej Szkole Przemysłowej w Krakowie. Ta zasłużona placówka oświatowa miała tradycje sięgające czasów Rzeczypospolitej Krakowskiej. W 1909 r. obejmowała: wyższą szkołę przemysłową (składającą się ze szkoły budowniczych, wydziału mechaniczno-technicznego i wydziału chemiczno-technicznego), szkołę przemysłu artystycznego

³² J. Magdoń, *Gen. bryg. Andrzej Galica...*, s. 70-71.

³³ Porządkując stosunki wodne w Krakowie, uregulowano bieg rzek w mieście. Bliski A. Galicy I. Daszyński, wchodząc w skład Rady Miejskiej m. Krakowa, był również członkiem komisji zajmującej się sprawą kanałów splawnych. Popierając projekt „Wielkiego Krakowa”, protestował przeciwko planom budowy portu rzeczno-galicyjskiego w Płaszowie, a nie w Krakowie, co groziło w przyszłości pozbawieniem podwawelskiego grodu taniej komunikacji rzecznej, ze szkodą dla jego rozwoju. Por.: W. Najdus, *Ignacy Daszyński...*, s. 188-193; J. Purchla, *Jak powstał nowoczesny Kraków. Studia nad rozwojem budowlanym miasta w okresie autonomii galicyjskiej*, Kraków 1979, s. 61-62.

³⁴ BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 70, rkp; Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich (dalej: BZNiO); sygn. 13867/I, A. Galica, *Mój warsztat upragniony*, w: *Sylwetki krakowskie...*, s. 62-67; CAW, Kolekcja Akt Personalnych, Galica Adam, sygn. AP-literary nieopracowane; *Curriculum vitae*, s. 1.

³⁵ A. Ładyżyński, *Nauczyciele szkół zawodowych w Galicji (1867-1914) i ich dorobek twórczy*, w: „Galicja i jej dziedzictwo”, t. 6, *Nauczyciele galicyjscy. Udział polskich nauczycieli galicyjskich w rozwoju teorii pedagogicznej i badań naukowych 1860-1918*, red. A. Meissner, Rzeszów 1996, s. 114.

(z oddziałami: dekoracyjnego malarstwa i dekoracyjnym rzeźby), organizację nauki uzupełniającej, kursy zawodowe dla przemysłu i stację doświadczalną dla „przemysłu fermentacyjnego”³⁶. Dyrektorem tej jednej z największych szkół zawodowych w Galicji był znany chemik, profesor UJ Ernest Bandrowski, który w swoim podręczniku chemii ogólnej jako pierwszy uwzględnił założenia układu okresowego pierwiastków. Ten wybitny nauczyciel był też działaczem społeczno-politycznym, m.in. pełnił funkcje: prezesa Towarzystwa Szkoły Ludowej i posła na Sejm krajowy. On to przyjął inżyniera z Podhala do pracy w szkole przemysłowej, powierzając mu obowiązki nauczyciela pomocniczego, prowadzącego nauczanie miernictwa, a dwa lata później również matematyki. Wtedy to dyrektor, rekomendując ck. Radzie Szkolnej Krajowej młodego nauczyciela, napisał, iż pełni on swe obowiązki „...w tutejszej szkole z prawdziwym dla nauki pożytkiem”. Bardzo dobra kadra szkoły składała się w tym czasie z doświadczonych pedagogów, m.in. takich nauczycieli, jak prof. Juliusz Lachowicz – historyk, który uczył przed laty Galicę w gimnazjum, jak i młodszych, jak np. jego rówieśnik Stefan Ossowski, który również studiował na Politechnice Lwowskiej, a w czasach II RP był ministrem przemysłu i handlu³⁷. Bez wątplenia zaproszenie młodego inżyniera do współpracy w tak elitarnym gronie nauczycielskim było dlań wyróżnieniem. Podczas trzyletniej pracy w zawodzie nauczyciela inż. Galica nauczał na niepełnym etacie, do 6 godzin lekcyjnych w tygodniu³⁸. Ostatnim rokiem jego pracy w szkole był, według dokumentacji szkolnej, rok 1911/1912³⁹, aczkolwiek w literaturze występuje

³⁶ Tradycje szkoły sięgały istniejącego w Krakowie od 1835 r. Instytutu Technicznego – swego rodzaju szkoły wyższej, przekształconej dekretem cesarskim w roku 1875 w szkołę przemysłową, której nadano nazwę c. k. Instytut Techniczno-Przemysłowy. W 1885 r., stwierdziwszy, że instytut ten nie spełnia wymagań stawianym średnim szkołom technicznym, przekształcono placówkę w c. k. Państwową Szkołę Przemysłową. Zob.: J. Krawczyk, *Galicyjskie szkolnictwo zawodowe w latach 1860-1918*, Kraków 1995, s. 90-91; J. M. Małecki, *W dobie autonomii...*, s. 295; Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1910, Lwów 1910, s. 527-530.

³⁷ Archiwum Państwowe w Krakowie (dalej: AP Kraków), Akta Państwowej Szkoły Przemysłowej w Krakowie (dalej: SPK), sygn. SPK 62; *L. 712, Kraków 5 grudnia 1910 r., Pismo Dyrekcji c. k. Państwowej Szkoły Przemysłowej w Krakowie do c. k. Rady Szkolnej Krajowej we Lwowie, wraz z zestawieniem czynności pomocniczych w roku szkolnym 1910/1911*, s. 547-557; tamże, sygn. SPK 59, *Dwudzieste drugie sprawozdanie c. k. Państwowej szkoły Przemysłowej w Krakowie, ogłoszone z końcem roku szkolnego 1909/1910*; Kraków 1910, s. 54; A. Ładyżyński, *Nauczyciele szkół zawodowych...*, s. 106-116; Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1913, Lwów 1913, s. 607.

³⁸ AP Kraków, sygn. SPK 62, *Nachweisung der Lehrfächervertheilung der Renumerationen Hilfslehrer für das Schuljahr 1910/11*, s. 551-561; tamże, *Rozkład godzin i wymiar zajęć nauczycielskich w pierwszym półroczu 1911/12*, s. 875-877.

³⁹ AP Kraków, sygn. SPK 62, *Rozkład godzin i wymiar zajęć nauczycielskich w pierwszym półroczu 1911/12*, s. 875-877; *Dwudzieste czwarte sprawozdanie c. k. Państwowej szkoły Przemysłowej w Krakowie ogłoszone z końcem roku szkolnego 1911/1912*; Kraków 1912, s. 59.

data 1912/1913⁴⁰. Odejście ze szkoły być może miało związek z planowanym przeniesieniem inżyniera do Skawiny przez głównego pracodawcę - Ekspozyturę ck. Dyrekcji Budowy Dróg Wodnych. W tym czasie prace nad kanałem Wisła-Odra były już znacznie opóźnione⁴¹.

Od początku tego długiego pobytu w Krakowie, pomimo trudności finansowych, Galica coraz bardziej angażował się w działalność społeczno-polityczną. Bardzo mocno związał się z Uniwersytetem Ludowym im. A. Mickiewicza w Krakowie, w którym wygłaszał prelekcje. Zaangażowanie w „czerwonym” Uniwersytecie mogło zaszkodzić w urzędowej karierze, ale mimo to A. Galica w latach 1905-1906 był członkiem Zarządu Oddziału Krakowskiego TUL. Ponieważ powrót Galicy z Wiednia do Krakowa przypadł na czas rewolucji w Królestwie w 1905 r., młody inżynier zetknął się z ludźmi walczącymi z bronią w rękę z zaborcą⁴². Cechą wspólną tych działaczy PPS był bliski kontakt z Józefem Piłsudskim i ich udział w tworzeniu organizacji paramilitarnych w Krakowie – Związku Walki Czynnej i „Strzelca”⁴³. Pierwszoplanową rolę w tym środowisku odgrywał znany Galicy i bywający u niego w domu, Walery Sławek – człowiek o niezwykłej uczciwości, prowadzący na terenie Krakowa sprawy finansowe PPS i ruchów paramilitarnych. Pomimo że był w ścisłym kierownictwie PPS, jego związek z ruchem socjalistycznym wynikał przede wszystkim z jego antyrosyjskości i możliwości czynnej walki z zaborcą. Był mężem zaufania Józefa Piłsudskiego, zastępując go

⁴⁰ A. Ładyżyński, *Nauczyciele szkół zawodowych...*, s. 114. Data 1912/1913 podana została najprawdopodobniej za galicyjskim *Szematyzmem*, ale informacje zawarte w teście publikacji najprawdopodobniej były uaktualniane z opóźnieniem. Zob.: *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii...*, s. 607.

⁴¹ Socjaliści alarmowali, że budowa dróg wodnych w Galicji blokowana była przez austriackie lobby kolejowe. Zob.: A. Hausner, *Odroczenie Galicji a drogi wodne*, Kraków 1911, s. 20-44.

⁴² Działania zbrojne PPS przeciwko caratowi w Kongresówce i późniejsze represje władz rosyjskich były przyczyną przybycia do Galicji licznych działaczy z zaboru rosyjskiego. Wtedy to Kraków stał się punktem zbornym politycznych emigrantów. W ich życiu ważną rolę pełniła tutejsza Czytelnia TUL, gdzie mogli spotkać się i uzyskać nowe informacje. Oficjalnie czytelnia prowadziła wykłady popularne, urządzone najczęściej w miesiącach zimowych. Ta forma szerszej działalności popularyzującej naukę, od 1898 r. była propagowana przez *młodzież postępową* – nie tylko w miastach, ale i na wsiach. Kursy popularne, odczyty, prelekcje i pogadanki naukowe, zakładanie czytelni i wypożyczalni książek, wydawanie tanich publikacji o treści naukowej, organizacja wycieczek, zakładanie oddziałów uniwersytetu na prowincji, a także urządzenie koncertów ludowych, przedstawień i obchodów rocznicowych, zakładanie własnych domów ludowych – było celem tej wszechniczy ludowej. Uniwersytet im. A. Mickiewicza oparto na wzorcach Towarzystwa Szkoły Ludowej. Prelegenci prowadząc wystąpienia, musieli posiadać nie tylko znaczne zdolności pedagogiczne, ale także wiele zapału i przekonania do takiej formy pracy społecznej. Od początku działalności wszechniczy zarzucano działalność partyjną. Por.: *Dziesięciolecie Uniwersytetu ludowego im. A. Mickiewicza*, Kraków 1909, s. 3-50; W. Sławek, *Wspomnienia (1895-1910) (dokończenie)*, „Niepodległość”, t. XXII, 1989, s. 130-131.

⁴³ E. Semil, „Promieniści” we Lwowie, „Niepodległość” 1937, t. XV, s. 367.

podczas częstych wyjazdów do Lwowa czy Zakopanego⁴⁴.

Pod wrażeniem wojen bałkańskich, jesienią 1912 r. nastąpił gwałtowny napływ ochotników do organizacji paramilitarnych w Galicji, takich jak „Strzelec”, który w Krakowie i Podgórzu osiągnął już wtedy liczbę 600 osób, wywodzących się spośród wszystkich grup społecznych i licznych orientacji politycznych⁴⁵. Nie dziwi fakt, że inż. Galica, związany ze środowiskiem piłsudczykowski, podobnie jak wielu socjalistów, w 1913 r. wstąpił do Związków Strzeleckich, w skład których zaliczano towarzystwa sportowe Związek Strzelecki i „Strzelec”, będące jawną emanacją ZWC⁴⁶. Zbiegło się to z przeniesieniem komisarza budownictwa do Skawiny, w związku z rozpoczęciem prac

Mjr inż. Andrzej Galica – dowódca 6. pułku piechoty Legionów Polskich (1916 r.), fot. zbiory Władysława Motyki

w terenie Ekspozytury ck. Dyrekcji Budowy Dróg Wodnych nad budową kanału Odra – Wisła. Skawina liczyła około 2000 mieszkańców, miała bardzo dobre połączenia komunikacyjne, m.in. od lat 80. XIX wieku kolejowe z Krakowem, Oświęciami i Suchą Beskidzką, co dało impuls do rozwoju przemysłu. Przed I wojną światową był tam browar, rafineria nafty, fabryka wyrobów kamionkowych i szamotowych i inne. Od 1891 r. działała tutaj Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”⁴⁷.

⁴⁴ J. M. Nowakowski, *Walery Sławek. Zarys biografii politycznej*, Warszawa 1988, s. 35-39; J. J. Kasprzyk, *Galica Andrzej*, EBP, t. VI, s. 248; A. Kozłowska, *Góral generalem – rzecz o Andrzeju Galicy (1873-1945)*, „Prace Naukowe Wyższej szkoły Pedagogicznej w Częstochowie”, Seria: Zeszyty Historyczne, z. VIII, 2003 r., s. 66; J. Lubicz-Pachoński, *Galica Andrzej...*, s. 224; W. Wnuk, *Moje Podhale...*, s. 66; tenże, *O Generale od „sinych Tater”*, „Kronika” Londyn, nr 15-16 (176-177) 9-16 kwietnia 1966, s. 10-11.

⁴⁵ B. Kunz, *Organizacje paramilitarne w Galicji w ostatnich latach przed pierwszą wojną światową* [w:] M. Stolarczyk, *Wybór tekstów źródłowych z historii Polski 1861-1918*, t. 2, Rzeszów 2000, s. 214-215; W. Lipiński, *Historia Związku Strzeleckiego*, Warszawa 1930, s. 48-49.

⁴⁶ T. Bogalecki, *Polskie Związki Strzeleckie 1910-1914*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” nr 2 (156), 1996 r., s. 30; *Galica Andrzej* [w:] *Encyklopedia Wojskowa*, red. O. Laskowski, t. II, Warszawa 1932, s. 772; J. Walewski, *Jaśnie Państwo Tatrzańskie*, Londyn 1964, s. 33.

⁴⁷ *Dzieje Skawiny w latach 1364-1970*, red. M. Kozłowski, Skawina 1970, s. 80-91; M. Orłowicz, *Ilustrowany przewodnik po Galicji, Bukowinie, Spżu, Orawie i Śląsku Cieszyńskim*, Lwów 1914, s. 384; W. Wnuk, *Moje Podhale...*, s. 68-70.

Korzystając z doświadczenia w pracy z robotnikami inżynier rozpoczął na nowo intensywną działalność społeczną. Wraz z Bogusławem Kuncem ps. Kordjan studentem uniwersytetu, oficerem rezerwy austriackiej, który pochodził z zaboru rosyjskiego, członkiem ZWC i ruchu strzeleckiego, założył w Skawinie „Strzelca”, pierwotnie pełniąc funkcję zastępcy komendanta⁴⁸. Na przełomie lat 1913 i 1914 Skawina była już centrum obwodu strzeleckiego i siedzibą komendy obwodu. Obwód Skawiński był jednym z 26, a tutejsze koło jednym z 80, wchodzących w skład I Okręgu Krakowskiego (w Galicji funkcjonowały jeszcze dwa okręgi: II Okręg Rzeszowski i III Okręg Lwowski)⁴⁹. Od początku 1914 r. działalność „Strzelca” w Skawinie nasiliła się: wzrosła liczba członków, prowadzono intensywne szkolenie⁵⁰. W Skawinie od marca do maja 1914 roku 18 osób przeszło szkolenie podoficerskie, a od 28 do 31 rekruckie. Niewątpliwie w uznaniu zasług w krzewieniu idei strzeleckich w okręgu, 12 V 1914 r. „ob. Galica został komendantem obw. w Skawinie”⁵¹. Wspomniana wyżej nominacja skutkowałą również tym, że w 1914 r. Galica znalazł się wśród uczestników Rady Głównej ZWC⁵². Przez zaangażowanie w ruch strzeleckim znalazł się w kręgu Józefa Piłsudskiego oraz jego najbliższego otoczenia. Przyszły generał z Podhala zetknął się z wieloma późniejszymi towarzyszami broni z Legionów Polskich i Wojska Polskiego. Do najwybitniejszych, którzy byli w szeregach „Strzelca” krakowskiego, należeli: Edward Rydz-Śmigły, Mieczysław Trojanowski, Michał Karasiewicz-Tokarzewski, Stanisław Tessaro, Julian Stachiewicz, Józef Zając, Władysław Belina-Prażmowski, Józef Kordian-Zamorski, Adam Koc i inni⁵³.

Aktywność polityczna i niepodległościowa na terenie Skawiny stała się przyczyną kłopotów Galicy, gdyż od początku popadł w konflikt z lokalnymi działaczami konser-

⁴⁸ Galica Andrzej, w: *Encyklopedia Wojskowa*, t. II, s. 772; B. Kunc, *Od Związku Walki Czynnej do Strzelca (1909-1914)*, „Niepodległość” 1931, t. III, s. 124.

⁴⁹ AP Kraków, sygn. Zw. S. 8, *Okólnik Nr 3 Komendanta Okręgu Krak. do komendantów obwodowych i lokalnych Okręgu Krakowskiego z 26. stycznia 1914 r.*, s. 14.

⁵⁰ CAW, sygn. I. 110.7.4; *Polskie Związki Przedwojenne 1908-1914, Dziennik korespondencji wpływającej Komendy Związków Strzeleckich Okręgu Krakowskiego*, nlb; tamże, sygn. I. 110.7.1; *Polskie Związki Przedwojenne 1908-1914, Księga ewidencyjna Związków Strzeleckich i Strzelca Komendy Związków Strzeleckich Okręgu Kraków*, s. 42.

⁵¹ CAW, sygn. I. 110.7.4; *Dziennik korespondencji...*, nlb; tamże, sygn. I. 110.7.1; *Księga ewidencyjna...*, s. 42. *Księga ewidencyjna* zawiera informację, że 17 maja 1914 r. zorganizowano w Skawinie festyn z udziałem strzelców, najprawdopodobniej dla uczczenia nominacji A. Galicy.

⁵² AP Kraków, sygn. ZwS 7, *Lista uczestników Rady Gł. ZWC w roku 1914 z Okręgu Krakowskiego*, k. 203.

⁵³ J. L. Englert, G. Nowik, *Józef Piłsudski. Komendant – Naczelnik Państwa – Pierwszy Marszałek Polski*, Londyn 1991, s. 206; B. Kunc, *Od Związku Walki Czynnej do Strzelca...*, s. 122; J. Lubicz-Pachoński, *Galica Andrzej*, s. 222.

watynymi⁵⁴. W 1914 r. wzrost nastrojów wojennych spowodował, że człowiek z jego otoczenia był podejrzany o szpiegostwo na rzecz Rosji. Stało się to po tym jak na praktyki przy budowie kanałów przybył do Skawiny słuchacz Politechniki Lwowskiej Mieczysław Starzyński. Przebywając pod opieką inż. A. Galicy szybko został jego zastępcą w tamtejszym obwodzie strzeleckim. Miejscowy proboszcz, zwalczający „Strzelca”, wykorzystał fakt, iż technik był „Królewakiem” i zgłosił żandarmerii austriackiej podejrzenie o szpiegostwo. Kiedy żandarmeria podczas rewizji znalazła plany kanałów, nad którymi pracował, aresztowała niewinnego praktykanta⁵⁵. Kierownictwo krakowskiej Ekspozytury ck Dyrekcji Budowy Dróg Wodnych, od dawna z dezaprobatą obserwujące aktywność polityczną swego komisarza budownictwa, w przededniu wybuchu I wojny światowej pilnie przeniosła inżyniera do centrali w Wiedniu, czyli Ministerstwa Robót Publicznych. W stolicy monarchii zastał inż. Galicę początek wojny⁵⁶.

Po wybuchu Wielkiej Wojny inż. Andrzej Galica rozpoczął imponującą karierę wojskową w Legionach Polskich, pełniąc szereg odpowiedzialnych funkcji, w tym dowódcy batalionu i pułku. Podczas pobytu Legionów na Wołyniu, wykorzystując swoje umiejętności inżynierskie, w czasie budowy „Rojowego Osiedla” – połowej siedziby 4 pułku piechoty LP, zapoczątkował i współtworzył swego rodzaju „legionowy styl” w polskiej architekturze militarnej tego okresu⁵⁷.

Prawdopodobnie podczas urlopu w 1916 r. Galica wrócił na chwilę do Wiednia, trafiając do jednego z głównych ośrodków polskiego życia politycznego, związanego z dworem cesarskim. Wśród Habsburgów orędowniczką sprawą legionowej była arcyksiężniczka Izabella – żona naczelnego dowódcy armii austriackiej Fryderyka, która nie tylko z uznaniem wyrażała się o dzielności legionistów, ale wielokrotnie angażowała się w bezpośrednią pomoc polskim żołnierzom. Pomimo że arcyksiężniczka, podobnie jak inni członkowie rodziny cesarskiej, zadanie to otrzymała w celu zjednania sympatii galicyjskiej części narodu polskiego, wykonywała je z wielkim zaangażowaniem, przekraczającym zwykłe obowiązki⁵⁸. Jak napisał sam J. Piłsudski „(...) pułkownicy Januszajtis i Sosnkowski, podpułkownik Sikorski i major Galica mieli honor być

⁵⁴ BJ Kraków, sygn. 8610 III, *Korespondencja Władysława Orkana*, t. 7, k. 88, rkp; R. Starzyński, *Cztery lata wojny w służbie Komendanta. Przeżycia wojenne 1914 – 1918*, Warszawa 1937, s. 42.

⁵⁵ Konsekwencje całego zajścia były takie, że 7 sierpnia na krakowskie Błonia odział strzelców ze Skawiny przybył bez komendanta i jego zastępcy, zaś brat tego ostatniego, przerażony, próbował ratować zagrożonego karą śmierci, szukając pomocy u socjalistycznych posłów I. Daszyńskiego i Z. Marka. Zob.: R. Starzyński, *Cztery lata wojny w służbie Komendanta. Przeżycia wojenne 1914 – 1918*, Warszawa 1937, s. 42-43.

⁵⁶ H. Gruber, *Wspomnienia i uwagi 1892-1942*, Londyn brw, s. 49-59; W. Wnuk, *Moje Podhale...*, s. 71.

⁵⁷ W. Milewska, M. Zientara, *Sztuka Legionów Polskich i jej twórcy 1914 – 1918*, Kraków 1999, s. 202; U. Oettingen, *Legionowy styl*, „Spotkania z zabytkami” nr 8, 2000 r., s. 20.

⁵⁸ W. Jędrzejewicz, J. Cisiek, *Kalendarium...*, t. I, s. 343 A. Krasicki, *Dziennik z kampanii rosyjskiej...*, s. 220; R. Taborski, *Polacy w Wiedniu...*, s. 192.

przedstawieni Jej Cesarsko-Królewskiej Mości Arcyksiężniczce Izabelli i być u niej na obiedzie⁵⁹. Wprowadzającym na salony był związany z ziemią strzyżowską prof. Jerzy hr. Mycielski - zwolennik koncepcji rozwiązania austro-polskiego, często wykorzystujący swoje stosunki na dworze wiedeńskim dla sprawy Legionów Polskich⁶⁰.

Do problematyki zawodowej, pomimo służby wojskowej, powrócił Andrzej Galica podczas pobytu Legonów na Mazowszu. Okazją ku temu był odbywający się w dniach 12 - 15 IV 1917 r. Nadzwyczajny Zjazd Techników Polskich. Z całego kraju przybyło do Warszawy 840 techników, w tym liczni legionieści, m.in.: Andrzej Galica czy Leon Berbecki, aby omawiać zagadnienia dotyczące odbudowy ziem polskich ze zniszczeń wojennych, sprawy przemysłu ze szczególnym uwzględnieniem ustawodawstwa techniczno-przemysłowego i oświaty technicznej. Spotkanie polskiej elity technicznej podczas wojny było wydarzeniem państwowotwórczym – dało pretekst do dyskusowania, jeszcze w warunkach okupacyjnych, o rozlicznych problemach stojących przed polską gospodarką⁶¹. Jednakże na realizację tych planów przyszło jeszcze poczekać. Podpułkownik Andrzej Galica w 1918 r., aresztowany po pokoju brzeskim, wraz z innymi oficerami trafił na kilka miesięcy do obozu. We wrześniu 1918 r., dzięki zabiegom Władysława Sikorskiego, zamierzał wrócić do życia cywilnego, zostając „kierownikiem regulacji Zakopanego z ramienia centrali Odbudowy Kraju (...)”⁶². Działalność Centrali Krajowej dla Gospodarczej Odbudowy Galicji we Lwowie miała na celu niesienie pomocy dla ludności cywilnej, odbudowę zniszczeń wojennych i wspieranie gospodarki, w tym właścicieli ziemskich oraz przedsiębiorców dotkniętych skutkami wojny. Rząd austriacki przeznaczył na te cele specjalne środki finansowe, dzięki czemu, obok akcji charytatywnej, władze wdrożyły program odbudowy kraju koordynowany od 1916 roku przez Centralę krajową, funkcjonującą jako część ck Namiestnictwa⁶³. Zakopane było miejscem, w którym schroniło się wielu uchodźców, lecz było też wypoczywało wielu wojskowych. Dlatego z szansy stworzonej za pośrednictwem Centrali odbudowy postanowiło skorzystać społeczeństwo Zakopanego, które borykało się z brakiem kanali-

⁵⁹ Józef Piłsudski. *Korespondencja 1914-1917*, opracowali: S. Biegański, A. Suchcitz, Londyn 1984, s. 179-180; *Pamiętniki generała broni Leona Berbeckiego*, Katowice 1959, s. 98.

⁶⁰ A. Bocnak, *Jerzy Mycielski*, w: *Internetowy Polski Słownik Biograficzny*, <http://www.ipsb.nina.gov.pl/index.php/a/jerzy-mycielski>, połączenie 6.08.2015 r.

⁶¹ *Pamiętnik Nadzwyczajnego Zjazdu Techników Polskich w Warszawie w roku 1917*, red. W. Chromiński, Warszawa 1917, s. I-IX, 1-64.

⁶² *Kronika*, „Gazeta Podhalańska” nr 36, 8 IX 1918 r. s. 8.

⁶³ T. Kargol, *Odbudowa Galicji ze zniszczeń wojennych w latach 1914-1918*, Karków 2012, s. 98-112; tenże, *Działalność Centrali krajowej dla gospodarczej odbudowy Galicji w latach 1916-1918 w świetle materiałów w Archiwum Państwowym w Krakowie*, w: *Małopolska i Podhale w latach Wielkiej Wojny 1914-1918*, cz. I, Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej z okazji 90. rocznicy wybuchu I wojny światowej w Nowym Targu, 27-29 sierpnia 2004 r., s. 373-374.

zacji, dworca gościnnego, deptaku i „przyzwoicie urządzonego parku klimatycznego”, a także mokradłami w okolicach budynków wypoczynkowych. W 1918 r. gmina dostała pożyczki na budowę sieci elektrycznej, łazienek, chłodni przy rzeźni, a subwencyjnie także 120 lamp naftowo-żarowych. Prezydent Centrali odbudowy „uczynił gminie widoku na uzyskanie od państwa kilku milionów koron na kanalizację Zakopanego, sporządzenie planu regulacyjnego, ujęcie koryta potoków płynących przez uzdrowsko, odwodnienie mokradel i oparzelisk, urządzenie parku klimatycznego oraz postawienie dworca gościnnego z salami teatralną, koncertową i mieszkaniami hotelowymi dla gości etc.”⁶⁴. Pokierowanie realizacją tych inwestycji nie było rzeczą łatwą. Inżynier Galica był osobą do tej roli najbardziej odpowiednią. „Gazeta Podhalańska” komentowała: „Mianowanie p. Galicy powita nasze uzdrowsko z zadowoleniem. Jako rodowity góral, rozmiłowany w Podhalu, Tatrach dołoży wszelkich starań, aby przyszłość Zakopanego ułożyła się jak najpomyślniej i jak najpiękniej. Czekają go w pracy na terenie zakopiańskim sporo trudności, zapewne napotka i na niejedną przykrość, ale się tem chyba nie zrazi i doprowadzi podtatrzeńskie Zakopane do europejskiego wyglądu, zachowując w nim jednocześnie cechy rodzimej kultury góralskiej”⁶⁵. Na przeszkodzie realizacji tych planów stanęła tocząca się wojna. Za sprawą Ministerstwa Obrony Krajowej Galicjanie byli niechętnie reklamowani od służby wojskowej, więc Galicja borykała się ze „szczupłością sił inżynierskich” pracujących przy odbudowie kraju. Pomimo interwencji wiedeńskich posłów Koła Polskiego, jeszcze we wrześniu 1918 r. Naczelna Komenda Armii, wskutek „złych stosunków na froncie”, wstrzymała wszystkie zwolnienia oficerów i żołnierzy „obowiązanych do służby w polu”⁶⁶. Formalnie A. Galica wcielony do ck armii, przydzielony do 16. pułku piechoty, dzięki urlopowi doczekał rozpadu Austro-Węgier w rodzinnych stronach⁶⁷.

Po zakończeniu Wielkiej Wojny Andrzej Galica na Podhalu utworzył polskie wojsko górskie – Strzelców Podhalańskich. Na czele brygady a następnie dywizji górskiej w latach 1918-1920 walczył o niepodległość i granice II Rzeczypospolitej. Podczas swojej kariery w Wojsku Polskim awansował do stopnia generała brygady. W tym czasie był m.in. dowódcą 21. Dywizji Górskiej w Bielsku i dowódcą Okręgu Korpu-

⁶⁴ *Zakopane na przełomie*, „Goniec Krakowski”, nr 31, 31 VIII 1918 r., s. 2-3.

⁶⁵ *Kronika*, „Gazeta Podhalańska” nr 36, 8 września 1918 r. s. 8.

⁶⁶ *Galicja zawsze ofiarą*, „Goniec Krakowski”, nr 97, 7 X 1918 r., s. 9; *Konferencje wiedeńskie w sprawie odbudowy Galicji*, „Goniec Krakowski”, nr 67, 7 IX 1918 r., s. 5; *Wstrzymanie zwolnień od służby wojskowej*, „Goniec Krakowski”, nr 90, 30 IX 1918 r., s. 4; *Zabieranie Galicji sił technicznych*, „Goniec Krakowski”, nr 92, 2 X 1918 r., s. 4.

⁶⁷ Zob.: J. Lubicz-Pachoński, *Galica Andrzej...*, s. 223; *Generał Andrzej Galica*, „Tygodnik Przemyski”, nr 45, 9 XI 1930 r., s. 2.

su nr X w Przemysłu⁶⁸. Podczas służby wojskowej, aczkolwiek niezwiązanej bezpośrednio z jego wykształceniem cywilnym, podtrzymywał kontakty z okresu studiów inżynierskich, czego przejawem było wstąpienie w 1927 r. do Polskiego Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie⁶⁹. Po zakończeniu służby w 1930 r. został posłem Sejmu RP III kadencji; oprócz pracy w Komisji Wojskowej i Regulaminowej, był członkiem i przewodniczącym Komisji Robót Publicznych. W kolejnych kadencjach IV i V był senatorem, pracując m.in. w senackiej Komisji Wojskowej, Komisji Komunikacyjnej i Skarbowej. W sesji 1936-1937 był m.in. przewodniczącym Komisji Komunikacyjnej⁷⁰. W latach 30. XX w. powrócił do zawodu cywilnego, prowadząc w Warszawie biuro miernicze⁷¹. Przeżycia wojenne, okres okupacji niemieckiej, a szczególnie dramat powstania warszawskiego nadszarpnął siły generała. Zmarł 6 czerwca 1945 r.⁷².

Podsumowując karierę inżynierską Andrzeja Galicy, należy podkreślić, że stanowiła ona podstawę jego działalności zawodowej w okresie galicyjskim. Praca, najpierw dorywcza, jeszcze podczas studiów politechnicznych, przy wytyczeniu Wąskotorowej Kolei Lokalnej Przeworsk – Dynów była dobrą praktyką przed pracą zawodową w ck Dyrekcji Budowy Dróg Wodnych w Wiedniu, którą podjął w 1903 r. Dwa lata później, przeniesiony do Ekspozytury ck Dyrekcji Budowy Dróg Wodnych w Krakowie, aż do 1914 r. pracował jako adiunkt, a następnie komisarz budownictwa. W latach 1909-1912 podjął dodatkową pracę w ck Państwowej Szkole Przemysłowej w Krakowie, gdzie był nauczycielem miernictwa, a także matematyki. W związku z rozpoczęciem prac nad planami budowy kanału Odra – Wisła, w 1913 r. przeniesiono inż. A. Galicę do Skawiny. Zaangażowany w działalność „Strzelca” został przed wybuchem wojny wysłany przez pracodawcę do Wiednia, gdzie pokierował mobilizacją tamtejszych strzelców do Legionów Polskich. Wybuch I wojny światowej zniweczył wielkie plany budowy dróg wodnych w Galicji, którym poświęcił inżynier Andrzej Galica całą dekadę swojego życia. Jednak nie poszła na marne jego praca społeczna i niepodległościowa prowadzona głównie w środowiskach robotniczych. Organizując ruch strzelecki w Skawinie i Wiedniu, przygotowywał kadry wojskowe, które na rozkaz Józefa

⁶⁸ J. Kamińska Kwak, *Inteligencja województwa lwowskiego w okresie międzywojennym*, Rzeszów 2005, s. 238-239; P. Stawicki, *Dowódcy Przemyskiego Okręgu Korpusu [w:] Materiały z sesji „75 lat DOK X w Przemysłu”*, Przemysł 1993, s. 24-25.

⁶⁹ Polskie Towarzystwo Politechniczne we Lwowie w 1927 r. liczyło 1759 członków; wśród nich byli m.in. Ignacy Mościcki i Władysław Sikorski. Zob.: *Polskie Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877-1927. Księga pamiątkowa*, red. M. Matakiewicz, Lwów 1927, s. 88-97.

⁷⁰ P. Hapanowicz, *Senatorowie województwa krakowskiego w II Rzeczypospolitej (1922-1939)*, Kraków 2007, s. 166-167.

⁷¹ W. Wnuk, *Moje Podhale...*, s. 87.

⁷² *Kronika zmarłych*, „Wierchy” R. 1949, s. 304.

Piłsudskiego wyruszyły do walki przeciwko rosyjskiemu zaborcy. Wiedzę techniczną wykorzystywał „generał z Podhala” również podczas swojej służby wojskowej, czy to przy budowie „Rojowego Osiedla” na Wołyniu, czy też dowodząc Okręgiem Korpusu w Przemysłu, w którym pozostawił rozbudowaną infrastrukturę wojskową. Zakończenie służby w wojsku II RP oznaczało również powrót do wykonywania cywilnego zawodu. Znaczący dorobek inżynierski – praca przy budowie dróg żelaznych i wodnych – okazał się również przydatny w pracy parlamentarnej, za której zwieńczenie należy uznać przewodniczenie senackiej Komisji Komunikacyjnej. Przypomnienie inżynierskich wątków z życia generała Andrzeja Galicy wypełnia lukę w biografii tego wybitnego Polaka, znanego przede wszystkim z dokonań wojskowych i działalności w podhalańskim ruchu regionalnym. Początek jego cywilnej działalności zawodowej, związanej z wielkimi projektami rozbudowy galicyjskiej infrastruktury komunikacyjnej na początku XX wieku, pozwolił mu nabyć doświadczenie, które wykorzystał również w niepodległej Polsce.

Bibliografia

- Bogalecki T.,
1996 *Polskie Związki Strzeleckie 1910-1914*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” nr 2 (156)
Dzieje Skawiny w latach 1364-1970, red. M. Kozłowski, Skawina 1970.
Galica Andrzej [w:] Encyklopedia Wojskowa, red. Laskowski O., t. II, Warszawa 1932.
- Hapanowicz P.,
2007 *Senatorowie województwa krakowskiego w II Rzeczypospolitej (1922-1939)*, Kraków
- Hausner A.,
1911 *Odroczenie Galicji a drogi wodne*, Kraków
- Kargol T.,
2004 *Działalność Centrali krajowej dla gospodarczej odbudowy Galicji w latach 1916-1918 w świetle materiałów w Archiwum Państwowym w Krakowie [w:] Małopolska i Podhale w latach Wielkiej Wojny 1914-1918, cz. I, Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej z okazji 90. rocznicy wybuchu I wojny światowej w Nowym Targu 27-29 sierpnia 2004 r.*
- 2012 *Odbudowa Galicji ze zniszczeń wojennych w latach 1914-1918*, Karków
- Kamińska Kwak J.,
2005 *Inteligencja województwa lwowskiego w okresie międzywojennym*, Rzeszów
- Kasprzyk J. J.,
2001 *Galica Andrzej [w:] Encyklopedia Białych Płam*, t. VI, Radom
- Kozłowska A.,
2003 *Góral generałem – rzecz o Andrzeju Galicy (1873-1945)*, „Prace Naukowe Wyższej szkoły Pedagogicznej w Częstochowie”, Seria: Zeszyty Historyczne, z. VIII, r.

- 2013 *Góral generałem. Andrzej Galica. Biografia żołnierza, polityka i literata*, Łódź
- Krawczyk J.,
1995 *Galicyskie szkolnictwo zawodowe w latach 1860-1918*, Kraków
- Lubicz-Pachonński J.,
1948-1958 *Galica Andrzej* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. VII, Kraków
- Ładyżyński A.,
1996 *Nauczyciele szkół zawodowych w Galicji (1867-1914) i ich dorobek twórczy* [w:] „Galicja i jej dziedzictwo”, t. 6, Nauczyciele galicyjscy. Udział polskich nauczycieli galicyjskich w rozwoju teorii pedagogicznej i badań naukowych 1860-1918, red. Meissner A., Rzeszów
- Magdoń J.,
2010 *Gen. bryg. Andrzej Galica (1873-1945) - działalność wojskowa*, praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. UR dra hab. M. Stolarczyka, Rzeszów
- 2013 *Andrzej Galica we Lwowie - początki działalności społeczno-politycznej i niepodległościowej w latach 1898-1900*, w: *Znani i nieznanzi dziewiętnastowiecznego Lwowa. Studia i materiały*, t. 3, red. Michalska Bracha L., Kielce
- Małecki J. M.,
1979 *W dobie autonomii galicyjskiej (1866 - 1918)* [w:] *Dzieje Krakowa*, t. 3, *Kraków w latach 1796 - 1918*, Kraków
- Podhorodecki L.,
1993 *Dzieje Lwowa w zarysie*, Warszawa
- Polakowska A.,
2000 *Galica Andrzej* [w:] *Literatura polska XX wieku. Przewodnik encyklopedyczny*, red. nac. Wojnowski J., Warszawa
- Popławski Z.,
1999 *Politechnika Lwowska 1844-1945. Rodowody katedr, wykaz nauczycieli, dziedzictwo*, Kraków
- Posłowie i senatorowie Rzeczypospolitej Polskiej 1919-1939. Słownik biograficzny*, t. II, E-J, oprac. M. Smogorzewska, red. nauk. Kunert A. K., Warszawa 2000.
- Purchla J.,
1979 *Jak powstał nowoczesny Kraków. Studia nad rozwojem budowlanym miasta w okresie autonomii galicyjskiej*, Kraków
- Stawecki P.,
1993 *Dowódcy Przemyskiego Okręgu Korpusu* [w:] *Materiały z sesji „75 lat DOK X w Przemysłu”*, Przemysł
- 1994 *Słownik biograficzny generałów Wojska Polskiego 1918-1939*, Warszawa.
- Taborski R.,
2001 *Polacy w Wiedniu*, Kraków
- Towarzystwo Politechniczne we Lwowie 1877-1927. Księga pamiątkowa*, red. Matakiewicz M., Lwów 1927

- Walewski J.,
1964 *Jaśnie Państwo Tatrzańskie*, Londyn
- Wnuk W.,
1966 *O Generale od „sinych Tater”*, „Kronika” Londyn, nr 15-16 (176-177) 9-16 kwietnia
- 1971 *Moje Podhale. Ku Tatrom*, Warszawa.

Engineer Andrzej Galica – constructor of Galician transport infrastructure during 1903-1914

Andrzej Galica (1873-1945) – a general, member of the Parliament during the Second Polish Republic, is mainly remembered for his military and political achievements. Researchers are also aware of his passion for literature, yet it is still possible to find unknown aspects of his biography. These include his career as an engineer, started at the time of his university studies in Lviv and Vienna. He participated in delineating Local Narrow-Gauge Railway from Przeworsk to Dynów; he worked in Imperial and Royal Directorate of Waterway Construction in Vienna and its branch office in Cracow, and contributed to designs of Wisła – Odra canal. His early career connected with civil engineering and the major projects aimed at developing transport infrastructure in Galicia in the early 1900s made it possible for him to acquire experience which he used as an officer of the Polish Legions during the First World War and after Poland regained independence. His ultimate achievement in this field was the function of chairman in the Transport Commission in the Senate of the Republic of Poland.

Key words: Contemporary history, biography, industry, legions.